

Litteraturoversikt

TITEL:

America in the World: A History of U. S. Diplomacy and Foreign Policy

FÖRFATTARE:

Robert B. Zoellick

FÖRLAG:

Twelve, New York-Boston, 2020

USA liknar inget annat land. Det har skapat och vidmakthållit sin hegemoni över en hel världsdal, utan like i modern tid. Men hur dess ambition och förmåga att utnyttja sitt av två världshav skyddade läge har varierat analyseras omsorgsfullt i Robert Zoellicks utomordentliga historiska betraktelse av amerikansk diplomati och utrikespolitik. En totaluppgift, möjlig därför att det trots allt rör sig om en relativt kort tid: tvåhundra femtio år.

Under tjugofem presidenter (av varierande statsmannakvalitet) har USA, faktiskt från början, pendlat mellan självisk isolering och from interventionism, även den med inslag av hårdhudat pragmatisk realism och en grund i den egna särarten, dess ryktbara exceptionalism. Nästan alla av oss kan ha en uppfattning om USA, vad som varit bra och mindre bra. Med en Vita huset-veterans hjälp benas beslutsfattarnas drivkrafter ut.

Grunddragen anges som fem: säkrad hegemoni hemmavid, marknad för egen produktion och teknologi, förhållande till allianser, hänsyn till den egna folkopinionen, föreställningen att amerikansk politik har ett större syfte. Vad det har betytt i praktiken får läsaren en grundlig bild av från Benjamin Franklin till Donald Trump. Mest

slående är kanske hur mycket av utrikespolitik som dessvärre blivit ren krishantering, beslut utan långsiktigt klara mål.

TITEL:

Hitler's American Gamble. Pearl Harbor and Germany's March to Global War

FÖRFATTARE:

Brendan Simms and Charlie Laderman

FÖRLAG:

Basic Books, New York, 2021

Den 11 december 1941 blev andra världskriget globalt med Hitlers krigsförklaring mot USA. Mot landet stod nu Japan (sedan anfallet den 7 mot Pearl Harbor), Tyskland och Italien. Dygnet kan ses som de viktigaste tjugofyra timmarna i historien, heter det i denna magistralt dramatiska bok av en tungviktare på området, Brendan Simms och hans medförfattare. Vad andra kallat ett mysterium, Hitlers värsta misstag, får här en förklaring. Diktatorn drevs till preventivkrig av rädsla för att ett överlägset USA annars självt skulle välja tidpunkt att slå till.

Intressant är hur konspirationsteorier fanns på båda håll. Hos Hitler stod judarna bakom Roosevelt som sedan 1937 ville honom ont. Denne trodde att det var Hitler som fått japanerna att angripa. Ville presidenten gå till krig i full skala? Klart är att han önskade Hitlers totala nederlag men kunde bara agera med en enad nation bakom sig. Nu fick han det.

Krigsläget påverkades, inte omedelbart till Sovjets och Storbritanniens hjälp. Militärt måste USA börja se om sitt hus, I Stilla havet var japanerna några månader segerrika; den

vite mannens kolonialvälde störtade samman. På östfronten hade vändningen precis inletts, och Hitler ingrep med försenad krishantering. Nu ställdes även Europas judar inför dödshot. Hitler höll inte längre igen av hänsyn till USA. Transporterna österut började. Allt finns i boken.

TITEL:

There Is Nothing for You Here: Finding Opportunity in the 21st Century

FÖRFATTARE:

Fiona Hill

FÖRLAG:

Mariner Books, Boston – New York, 2021

Hur världens unga ska finna möjligheter att lyckas under avindustrialisering och ökade sociala klyftor är Fiona Hills angelägna fråga. Hennes bok förenar socialpolitisk analys och biografi med rekommendationer för en bättre framtid. Dotter till en gruvarbetare som förlorade både jobb och stolt identitet gynnades hon av subventionerad skolgång ut ur en nedgången landsända i nordöstra England, fick stipendier till universitet, och Rysslandstudier förde henne till Harvard och ställning som expert med amerikanskt medborgarskap.

Med bl a en bok om Putin i bagaget trodde sig författaren göra nytta när hon tidigt under Trumps presidentskap fick jobb i Vita huset. Hon togs snabbt ur sina illusioner genom att följa dennes framfart, okunskap och förkärlek för andra ”starka män” som Putin, i ett klimat präglad av kollegers jakt på positioner och kvinnoförakt mot ”Rysslandtjejen” (Russia bitch).

Författaren anser att paret Thatcher-Reagan gjort tidens skador värre genom brist på insatser för dem som hamnade efter, när ny teknik gjorde slut på gamla näringar och industrier.

I USA mer än i England och Ryssland möter minoriteter, kvinnor och svarta, hinder. Andra som hamnar efter faller i händerna på populister. Med Dickens saga är Ryssland USA:s ”spöke för kommande jular” varnar hon på tungomål som avslöjar hennes proletära bakgrund.

TITEL:

Future War and the Defence of Europe

FÖRFATTARE:

John R. Allen, F. Ben Hodges, Julian Lindley-French

FÖRLAG:

Oxford University Press, United Kingdom, 2021

COVID-19 förmådde vi inte hantera gemensamt, lika lite som vi före Ukrainaöverfallet tillsammans kunde försvara oss militärt. Och Europa måste hjälpa till, en förutsättning för att USA ska ställa upp. Budskapet i denna bok är att européerna behöver enas i en förmåga att kunna ta första stöten i värsta fall i ett fem-dimensionellt storkrig med hyperpersoniska missiler, cyber, artificiell intelligens. Hälsovård och social omsorg förutsätter tung säkerhet.

Hur illa det annars går visar författarna, två USA-generaler och en europeisk forskare, med ett första scenario, ”Europa besekrat”, där en hopsamlad Nato-sjöstyrka utan nödvändigt skydd och en behövlig offensiv/defensiv mix besekras av ryssarna utanför Nordnorge. Britternas stolthet, hangarfartyget *Queen Elizabeth*, sjunker till botten, och Putin kan ohindrat lägga beslag på Baltikum därför att USA inte hinner komma upp i kraft med sitt överlägsna flyg.

Det rör sig om en gedigen varningsbok i stil med John Hacketts *The Third World War* (1985) och Robert Shirreffs 2017: *War With Russia* (2016). Vad som civilt-militärt

skulle krävas av oss européer i en fjärde industriell revolution beläggs massivt. Om vi förmådde att samla oss, skymtar belöningen i ett lyckligare scenario, ”Europa försvarat”, där– spoiler varning – hangarfartyget flyter, Putins ubåtar sänks och de baltiska staterna återvinner friheten.

TITEL:

Tomorrow the World: The Birth of U.S. Global Supremacy

FÖRFATTARE:

Stephen Wertheim

FÖRLAG:

The Belknap Press of Harvard University Press, USA, 2020

Att många amerikanare är och har varit isolationister har vi tagit för givet och lärt oss. Det är en hållning som ses och sågs nödvändig att få bort för att västvärldens demokratier ska kunna känna sig trygga. Särskilt gällde detta åren innan USA gick in i andra världskriget. Men hela denna kamp var överdriven och byggde på något av en felsyn, enligt Stephen Wertheims bok i revisionistisk anda. Vad striden gällde var inte om USA skulle bedriva internationell politik utan snarast om hur nationen borde/skulle fortsätta att avvisa en maktställning byggd på vapenmakt och fortsatt värna sina näringar och handel utan att dras in i blockbildningar.

Frågan ställdes på sin spets i maj 1940, då Frankrikes militära kollaps blev synlig bara någon vecka efter det att Hitler släppt loss sina pansardivisioner. Plötsligt kände USA sig hotat, faktiskt mer än vid Pearl Harbor 1,5 år senare. En liten akademikergrupp och politiker i bältet New York–Washington började intensivt tänka på inte bara hur USA skulle behöva rusta sig utan även hur en efterkrigstid, ledd med dess särställning som det förlovade landet, behövde skapas –

men nu med överlägsen väpnad makt. Vad man missade var att det faktiskt inte krävdes kamp mot förmenta isolationister för att få folket och kongressen med på noterna.

Om isolationism inte är värsta USA-synden, blir frågan snarast vad slags militärt våld tillåts.

TITEL:

Not One Inch. America, Russia and the Makings of Post-Cold War Stalemate

FÖRFATTARE:

M. E. Sarotte

FÖRLAG:

Yale University Press, New Haven & London, 2021

Den kalla fred som i mars 2022 blev krig byggde inte, som Moskva alltid säger, på att amerikanerna ljög om planer att utvidga Nato österut. Men i Sarottes kontrafaktiska betraktelse kunde ryssarna ändå se sig vilseledda. Detta sedan dåvarande utrikesministern James Baker i februari 1990 i samband med Gorbatsjovs medgivande av en tysk förning hypotetiskt väckt frågan huruvida hans land då skulle kunna gå med på att Nato ”inte skulle röra sig en tum” från det kalla krigets gräns. USA-perspektivet dominerar. Men Europa, då?

Många i väst som Frankrikes Miterrand och den tyska segerherren Kohl ville att tillfället skulle utnyttjas till att skapa ett nära förhållande till det Jeltsins Ryssland som steg fram ur Sovjetunionens sammanbrott. Inte minst i Washington ville man ta det lugnt med Polens, Ungerns och Tjeckoslovariens iver att förankra sig västerut. Det kunde räcka med det nya partnerskapet för fred, Pfp, Men när kompromisslösa krafter väcktes för en utvidgning av Nato kunde Clinton, pressad av republikansk frammarsch och plågad av Monica Lewinsky-affären, inte hålla

emot. Att hans partner, Jeltsin, gick till våld i Moskva och Tjetjenien gjorde en avspänning mindre frestande – och till slut blev det den nye, Putin, som angav Kremls ton.

Intressant idag är hur Ukraina befanns problematiskt, medan balterna snart fick Natochansen.

TITEL:

The Gates of Europe: A History of Ukraine

FÖRFATTARE:

Serhii Plokhy

FÖRLAG:

Basic Books, New York, 2015

För den som velat förstå vidden av Ukrainas kamp, vårvintern 2022 på liv och död, var detta boken redan innan att läsa. Områdets rötter blottades i ett digert historieverk som utkom 2015 och hunnit uppdaterats. Recensenter kallade det för ”Europas minst kända stora land”. Det ligger i vad som tedde sig som

världsdelens utkant men blev tidigt offer och skärningspunkt väst mot öst, katolicism mot ortodoxi, mellan flera erövrare och imperier: slaver, vikingar, Bysans, mongoler, Polen-Litauen, Österrike-Ungern, Moskva, och Hitlerriket.

Dess kosacker skapades embryot till något nytt. Dragningen västerut ser vi tidigt, den som skulle skapa spänningar gentemot det ryska imperium som föddes vid Poltava. Två världskrig var landet en krigszon. Nazisterna förmådde inte dra ukrainarna till sig utan sargade deras land, som föll tillbaka i armarna på sovjetstaten under Chrusjtjev och Brezjnev; båda likafullt misstänksamma mot väldets stora delstat. Och till Gorbatjov var avståndet ännu större.

Att Ukraina skulle uthärda korruption och splittring mellan olika kulturella och sociala impulser ter sig idag märkligt. Bland andra Tyskland ville inte släppa det närmare EU. Ändå kom det att fruktas av Putin för dess invånares vilja att bana en egen väg framåt.

Böckerna är anmälda av Olof Santesson.